

”Om de bara sett mina styrkor”

Riskbeteenden och riskfaktorer hos lagöverträdande unga män

Sanna Grönholm

Anthea Harms

Hanna Lehtiö

Sofia Ribacka

Examensarbete

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Åbo, 2015

EXAMENSARBETE

Författare: Sanna Grönholm, Anthea Harms, Hanna Lehtiö, Sofia Ribacka

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Åbo

Inriktning/alternativ/fördjupning: Samhällsinriktat socialpedagogiskt arbete

Handledare: Monica Norrgård, Johanna Wikgren-Roelofs

Titel: "Om de bara sett mina styrkor" - Riskbeteenden och riskfaktorer hos lagöverträdande unga män

Datum: 04.05.2015 Sidantal: 37 Bilagor: 2

Sammanfattning

Arbetet är en del av projektet Young Euroman och syftet med undersökningen är att ta reda på vilka riskfaktorer och -beteenden som leder till att unga män bryter mot lagen. Målgruppen i arbetet är män i åldern 15-25. Med teori om riskfaktorer och riskbeteenden som bakgrund intervjuas unga män med fängelsedom och utgående från respondenternas svar reflekteras det kring åtgärder för att förebygga lagöverträdande beteende. Vi vill ta reda på ifall bakgrundsfaktorer i barn- och ungdomen har påverkat männens livsval.

Som datainsamlingsmetod används temaintervju och utgående från de svar som fås analyseras materialet och slutligen presenteras resultatet. På basis av respondenternas svar diskuteras förebyggande åtgärder mot en kriminell livsstil.

Resultaten från intervjuerna överensstämmer med litteraturen i stora drag och det kan påvisas att bakgrundsfaktorer har en inverkan på individens livssituation i ett senare skede. De största riskfaktorerna för att utveckla ett kriminellt beteende hos respondenterna var sämre hemförhållanden och ett tidigt rusmedelsbruk. Riskbeteenden som oftast förekom bland respondenterna var likgiltiga attityder och spänningssökande. Centrala förebyggande åtgärder som nämndes var tidigare omhändertagande och stöd åt och av föräldrarna.

Språk: Svenska

Nyckelord: kriminalitet, riskbeteende, riskfaktorer, unga män, Young Euroman

OPINNÄYTETYÖ

Tekijät: Sanna Grönholm, Anthea Harms, Hanna Lehtiö, Sofia Ribacka

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaaliala, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Yhteiskunnallinen sosiaalipedagoginen työ

Ohjaajat: Monica Norrgård, Johanna Wikgren-Roelofs

Nimike: ”Jos he vain olisivat nähneet vahvuuteni” – Rikollisten nuorten miesten riskikäyttäytyminen ja -tekijät / ”Om de bara sett mina styrkor” - Riskbeteenden och riskfaktorer hos lagöverträdande unga män

Päivämäärä: 04.05.2015

Sivumäärä: 37

Liitteet : 2

Tiivistelmä

Opinnäytetyö on osa projektia Young Euroman ja tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitkä taustatekijät voivat vaikuttaa nuorten miesten riskikäyttäytymiseen ja siihen, että he rikkovat lakia. Tämän tutkimuksen kohderyhmänä on 15–25 vuotiaat miehet. Tutkimuksen teoreettisessa osassa käsitellään riskikäyttäytymistä ja riskitekijöitä, joiden pohjalta haastattelemme nuoria rikostaustaisia miehiä. Meitä kiinnostaa, mikäli haastateltavien taustat ovat vaikuttaneet heidän nykyiseen elämäntilanteeseen, sekä miten haastateltavien mukaan rikollisuutta voisi parhaiten ennaltaehkäistä.

Tiedonkeruumenetelmänä käytetään teemahaastattelua ja vastaukset analysoidaan temaattisella sisällönanalyysimenetelmällä. Vastaukset tiivistetään ja niiden perusteella keskustellaan rikollisuutta ennaltaehkäisevistä menetelmistä.

Haastatteluista saadut tulokset tukevat suurimmaksi osaksi opinnäytetyömme teoreettista sisältöä ja selkeä yhteys taustatekijöiden vaikutuksesta yksilön myöhempään elämäntilanteeseen on havaittavissa. Puutteelliset kotiolosuhteet ja aikainen päihteiden käyttö olivat haastateltaviemme joukossa yleisimmät rikolliseen elämäntapaan johtavat riskitekijät. Riskikäyttäytymiset, jotka useimmiten esiintyivät haastateltavien keskuudessa, olivat välinpitämättömyys ja jännityksenhaku. Keskeiset ennaltaehkäisevät menetelmät haastateltavien mukaan olisivat aikaisempi huostaanotto, sekä tukea vanhemmuuteen ja vanhemmilta.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: nuoret miehet, rikollisuus, riskikäyttäytyminen, riskitekijät, Young Euroman

BACHELOR'S THESIS

Authors: Sanna Grönholm, Anthea Harms, Hanna Lehtiö, Sofia Ribacka

Degree programme: Bachelor of Social services, Turku

Specialization: Community Focused Social Pedagogic Work

Supervisors: Monica Norrgård, Johanna Wikgren-Roelofs

Titel: "If only they had seen my strengths" – Risk behaviour and risk factors of offending young men/"Om de bara sett mina styrkor" - Riskbeteenden och riskfaktorer hos lagöverträdande unga män

Date: 04.05.2015

Pages: 37

Appendices: 2

Abstract

This thesis is part of the Young Euroman project. The aim of the study is to find out which risk behaviour and risk factors are more likely to cause men to break the law during adolescence. We will focus on young men between the ages of 15 and 25.

Based on theory about risk behaviour and -factors during adolescence, our aim is to interview young men with prison sentences. With the help of their answers, we shall discuss what kind of measurements are needed to prevent criminal behaviour. We are interested in knowing whether their life decisions have been influenced by different factors during their childhood and adolescence.

A themed interview will be used as the method, and the answers will be the subject of our analysis. We will then present the results of the study. A discussion about what can be done to prevent criminal behaviour will be held based on the information we get from the respondents.

The results of the study correspond to the theory and one could claim that different factors during childhood and adolescence have a certain impact on an individual later on in life. The biggest risk factors for young men in developing criminal behaviour are poor conditions at home and early substance abuse. The most common risk behaviour is a careless attitude and the search for excitement. The most important measures to be taken to prevent criminal behaviour is earlier help from the government, such as foster care and better support system to and from the parents.

Language: Swedish

Key words: criminality, risk behaviour, risk factors, Young Euroman, young men

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Begrepp.....	1
3	Ungdomsbrottslighet.....	2
4	Riskbeteenden och riskfaktorer.....	4
4.1	Rusmedelsbruk.....	4
4.2	Ärftliga faktorer och personlighetsstörningar i samband med missbruk.....	5
4.3	Våld i samband med missbruk.....	6
4.4	Uppväxtmiljö.....	7
4.5	Sociala förhållanden.....	8
5	Kriminalpsykologiska riskfaktorer.....	10
5.1	Ärftliga faktorer till kriminellt beteende.....	10
5.2	Kognitiva faktorer.....	11
5.3	ADHD.....	12
5.4	Attityder och kriminella tankemönster.....	13
6	Förebyggande aspekter.....	13
6.1	Sociala förhållanden.....	13
6.2	Rusmedelskonsumtion.....	14
7	Litteratursökningsprocess och datainsamlingsmetod.....	16
8	Etiska aspekter.....	17
9	Temaintervju.....	18
9.1	Intervjuupplägg.....	19
9.2	Intervjusvar.....	20
10	Tematiserad innehållsanalys.....	25
11	Analys.....	26
12	Resultatdiskussion.....	30
13	Tillförlitlighet.....	31
	Källförteckning.....	33
	Bilaga 1: Litteratursökning.....	
	Bilaga 2: Intervjuupplägg.....	

1 Inledning

Vi har valt att skriva lärdomsprov inom projektet Young Euroman med fokus på riskbeteenden och riskfaktorer. Arbetet inspirerades av ett tidigare lärdomsprov från fas ett inom projektet Young Euroman, vars syfte är att kartlägga förebyggande metoder mot alkoholrelaterade trafikolyckor hos unga män. Metoderna kan användas av vårdpersonal. Resultatet av studien var att förebyggande metoder inom området till största del består av lagar, uppföljning av lagar och olika kampanjer. I den första fasen sattes fokus på den unga mannens hälsa och välbefinnande på en teoretisk nivå genom en systematisk litteraturstudie. I andra fasen behandlas de riskfaktorer och -beteenden som kan leda till en kriminell livsstil.

Syftet med undersökningen är att ta reda på vilka riskfaktorer och -beteenden som leder till att unga män bryter mot lagen, samt utgående från respondenternas svar reflektera kring vad som kan göras för att förebygga lagöverträdande beteende. Målgruppen i arbetet är unga män i åldern 15-25. Med teori om riskfaktorer och riskbeteenden som bakgrund intervjuar vi unga män med fängelsedom. Vårt mål är att ta reda på ifall olika bakgrundsfaktorer har haft en inverkan på deras livsval och hur samhället kunde ha stött dem för att hindra det lagöverträdande beteendet.

Vi använder temaintervju som datainsamlingsmetod, eftersom det då finns plats för att förklara frågorna för de intervjuade ifall det uppstår missförstånd. Utgående från de svar vi får analyserar vi materialet och presenterar slutresultatet. På basis av respondenternas svar diskuterar vi förebyggande möjligheter. Slutligen ger vi förslag på hur man kan fortsätta projektet Young Euroman i tredje fasen. Även tillförlitligheten i arbetet och etiska aspekter tas upp.

2 Begrepp

Med riskbeteende menar vi ett beteende som riskerar den egna eller andras hälsa och säkerhet antingen kortsiktigt eller långsiktigt. Enligt *Nyordsboken* (2001) innebär riskbeteende ett levnadssätt som medför risker av olika slag.

Med riskfaktorer menar vi faktorer i den omgivande miljön som gör att individen är i större risk för att utveckla ett riskbeteende.

Riskfaktorerna för brottslighet kan vara direkta eller indirekta. Direkta faktorer är t.ex. hårda, våldbelagda uppfostringsmetoder eller vanvård, vilka kan öka risken för att barnet utvecklas mot ett mer kriminellt håll. Vissa faktorer påverkar mer indirekt och möjligen tillfälligt, som till exempel fattigdom. Ifall den ekonomiska situationen är dålig inom familjen och återspeglas i föräldrarnas förhållande på ett dåligt sätt, kan det leda till att barnet eller den unga börjar bete sig kriminellt. Även tonårsgravitet kan vara en faktor som påverkar en ökad benägenhet för barnets kriminella framtid, i och med att skolgången möjligtvis blir avbruten och utbildningsnivån blir lägre. Högst sannolikt blir följderna av detta ekonomiska problem och instabila familjeförhållanden. Dessa faktorer kan negativt påverka den nyföddes framtid med tanke på anknytningen. Det är dock inte enbart föräldrarnas kronologiska ålder som avgör ifall ett barn blir kriminellt eller inte i framtiden. (Honkatukia & Kivivuori 2006, s. 124-125).

En gärning anses vara kriminell ifall den bryter mot lagen i det land som man befinner sig i. Vissa gärningar anses vara olagliga och oaccepterade i alla länder, såsom mord och dråp. I undersökningar har det kommit fram att våldsamma gärningar och stöld av någon annans egendom likväl anses vara oaccepterat. Att det anses oacceptabelt grundar sig på att gärningarna i viss mån anses vara omoraliska eller oetiska. Alla gärningar som kan anses vara omoraliska och/eller oetiska är dock inte straffbara enligt lagen. (Haapasalo 2008, s. 18-19).

En kriminell gärning och kriminalitet är två skilda saker. Ett kriminellt dåd är en begränsad händelse, som förutsätter vissa omständigheter och tillvägagångssätt, ett offer/mål, en möjlighet samt eventuella brottspartner. Kriminalitet syftar däremot på individuella skillnader i en persons benägenhet att göra kriminella gärningar. En individs benägenhet för kriminalitet kan hållas på samma nivå under hela livet, men oftast brukar mängden brott avta då personen i fråga blir äldre. (Haapasalo 2008, s. 28).

3 Ungdomsbrottslighet

En av kriminologins mest grundläggande frågor är vad som påverkar individen att begå brott som ung. Nilsson och Estrada påpekar att det inte alls är ovanligt att begå brott under tonåren; bland pojkar är det till och med mer vanligt än ovanligt. (Nilsson & Estrada 2009,

s. 4). För de flesta är brottslighet i ungdomen en fas som går över då man mognar och blir äldre. För en del går denna fas inte över och det handlar ofta i sådana fall om asocialitet. Som bakgrund till ungas asocialitet ligger ofta föräldrarnas olämpliga fostringsmetoder, konflikter, brottslighet, missbruk, mentala problem, fattigdom eller varierande moders- och fadersbilder. Asociala ungdomar som begått brott är mer benägna att begå brott även som vuxna, eftersom problemen från barn- och ungdomen har kulminerat och uttrycks som brott, då dessa inte kunnat bearbetas. (Harrikari 2010, s. 18-19).

Ungdomsbrottslighet kan ses som både en utlösande faktor för marginalisering och som ett steg på en redan ogynnsam livskarriär. I tidigare forskning har det konstaterats att största delen av de unga som begår brott kommer från sämre hemförhållanden, där ekonomin och hälsan är sämre och sociala problem inte är ovanliga. Samhällets reaktion på brottslighet, speciellt fängelsestraff i slutet av anstalt, förstärker en ohållbar framtid för individen bestående av bristande skolgång, arbetslöshet och sämre förhållande till samhället. Dessa faktorer ökar risken för fortsatt kriminalitet och marginalisering. Nilsson och Estrada påpekar att människan kan påverka sin framtid beroende på hur de egna resurserna och förutsättningarna nyttjas. Bristande resurser kan ses som en riskfaktor inför kriminellt beteende, vilket kan leda till sämre möjligheter att kunna leva enligt samhällets lagstiftning och normer. (Nilsson & Estrada 2009, s. 4-5).

I många länder har det blivit vanligare att man är strängare mot unga då det gäller att döma dem, men i Norden har man däremot blivit mildare. Intresset och kontrollen över ungdomsbrottslighet har ökat, men själva straffen har blivit mildare. Ungdomar som döms i Finland döms inte lika strängt som vuxna. Man strävar efter att hitta ett så rehabiliterande straffalternativ som möjligt, t.ex. hellre samhällstjänst än fängelsestraff. Man försöker socialisera de dömda tillbaka till samhället i ett tidigt skede under strafftiden för att förebygga fortsatt brottslighet i framtiden. (Harrikari 2010, s.17-19).

Det har visat sig att unga personer är lättare påverkade av sin omgivning än vuxna. De unga utför i många fall sina brott p.g.a. att de vill testa gränser, de inte tänker efter, eller de har bristfälliga kunskaper eller förmågor. Det är vanligast att brotten börjar i tonåren, ökar som ung vuxen och därefter avtar de. Stölder är vanligast vid 13-års ålder, medan misshandel är som vanligast vid 18-20-års ålder. Efter 25-års ålder sjunker antalet brott överlag. (Harrikari 2010, s. 17-18).

I en irländsk artikel har det rapporterats om att alkohol var primärfaktorn i ofredande brott, som t.ex. att vara berusad på officiella platser och våldsamt beteende, i så hög procent som 80 (Hope & Mongan 2011, s. 240). Mongan, Hope och Nelson (2009 s. 8), som forskat kring alkoholrelaterade brott från 2003-2007, har kommit fram till att den vanligaste profilen för ofredande brott var en man under 24 år.

4 Riskbeteenden och riskfaktorer

Riskbeteenden i detta arbete definieras som risker man medvetet tar eller väljer att göra, t.ex. ett aggressivt agerande. Däremot kommer riskfaktorer utifrån och kan inte påverkas av en själv, t.ex. uppfostran och uppväxtmiljön. I detta arbete tar vi upp faktorerna som skilda uttryck, men det bör nämnas att gränsen mellan dem många gånger är diffus; exempelvis alkohol är en riskfaktor, medan att bruka alkohol är ett riskbeteende.

4.1 Rusmedelsbruk

Till ungdomen hör det ofta till att man testat olika rusmedel; en del ungdomar får smaka av sina föräldrar, medan andra skaffar rusmedel på egen hand. Utvecklingsteorierna kopplar ihop prövandet av olika rusmedel till en ung persons normala utvecklingsfas (Gissler, Kuure & Vuori 2002, s. 92).

Då användandet av rusmedel blir ett problem, har det oftast en inverkan inom flera olika områden. Extrem användning av rusmedel kan leda till en outvecklad social kompetens, där den unga måste träna på vardagssysslor såsom att gå i affären, betala räkningar och umgås socialt. De som blir beroende av alkohol eller droger i ung ålder löper större risk att ta sig an en kriminell livsstil. Brist på pengar kan vara en bakomliggande orsak till att man begår stöld. Pengarna som personen i fråga har räcker inte nödvändigtvis till mat och räkningar då allt används på rusmedel. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, s. 45-47).

Då användning av alkohol ökar, ökar även risken att köra berusad (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, s. 47). Av dem som åker fast för rattfylleri, består 90% av män och nästan hälften av dem har ett alkoholberoende. Av rattfyllorna sker 90% under påverkan av alkohol och inte av narkotika. (Seppä 2010, s. 101). Medelåldern för de som kör ett fordon i påverkat tillstånd är 36 år. Oftast är den rattfulla 18 år och av de som är 18-

19 år gamla, gör sig dubbelt flera skyldiga till rattfylleri än resten av populationen. (Kekki 2011, s. 10). Då en person kör påverkad kan det vara fråga om ett enstaka dåd, eller en del av annat kriminellt beteende. Ofta har personen i fråga kört påverkad också tidigare, men har inte åkt fast för det. Gärningsmannen har ofta ett förvrängt tankesätt, som enligt denne berättigar till att köra påverkad. (Haapasalo 2008, s. 221).

Riskfaktorer hos narkotikaberoende är att deras utbildningsnivå är låg, arbetslösheten är hög (60%-64%) och var tionde (9%-10%) är bostadslös (Väänänen 2011, s. 30; Varjonen m.fl. 2012, s. 105). De som missbrukar rusmedel är i större risk att bli bostadslösa, vilket i sin tur kan leda till att de drivs mot kriminella gärningar. Av klienter inom avvänjningsvården var endast 5% bostadslösa av dem som brukade alkohol, medan procenttalet bostadslösa av dem som brukade andra opiater var 13 (Varjonen m.fl. 2012, s. 105-106). År 2010 var 69% av narkotikaklienterna män, 64% av klienterna som var under 20 år gamla var män och 62% av klienterna som var i åldern 20-29 var män (Väänänen 2011, s. 29).

4.2 Ärftliga faktorer och personlighetsstörningar i samband med missbruk

Det finns en genetisk predisposition för att utveckla ett alkohol- och drogberoende. Även impulsivitet, aggressivitet, brist på självkontroll, psykiska störningar, förälders depression eller missbruk, inkonsekvent fostran, stränga straff, otrygg hematmosfär, asocialt beteende samt ett idealiserande förhållande till alkohol och droger, ökar risken för att utveckla ett missbruk. De som är i störst risk för att utveckla ett rusmedelsberoende är de som experimenterar med rusmedel i tidig ålder och som har flera av de tidigare nämnda riskfaktorerna i sin omgivning. Ungas missbruk är ofta svårbehandlade och återfallen är många. (Pahlen von der 2012, s. 51).

Man har kunnat se ett samband mellan alkoholmissbruk och personlighetsstörningar. Det finns tre teorier om vilka personlighetsstörningar som ökar risken för alkoholmissbruk. Personer med antisociala drag och impulsivt beteende har färre spärrar mot alkoholkonsumtion och denna teori kallas för den hämningsminskande beteendemodellen. Den stressreducerande beteendemodellen utgår ifrån att personer som är sårbara och väldigt stressade, kan reagera genom att dricka alkohol för att dämpa ångestsymptom och humörsvängningar. Belöningsmodellen handlar ofta om extroverta personligheter som

söker efter snabba kickar och belöningar. Extroverta personer tenderar att överkonsumera alkohol för dess förstärkande effekter. (Nielsen 2009, s. 26-27).

4.3 Våld i samband med missbruk

World Health Organization (WHO) refererar i sin artikel "Youth violence and alcohol fact sheet" till Room och Graham, som diskuterar hur alkoholen lättar på hämningarna och självkontrollen samt kan ändra på informationsöverföringen i hjärnan. Färre hämningar, bristfällig självkontroll och förändrad informationsöverföring kan resultera i att man lättare tar risker och att impulsiviteten ökar. WHO nämner också att människans egna tankar och inställning till alkoholens effekter har en inverkan. Därmed kan alkoholbruket även vara ett sätt för att få mod och styrka inför planerat våldsbrott. Antisocial personlighet är också en riskfaktor för att begå våldsbrott under påverkan av alkohol. (World Health Organization u.å., s. 3-4).

I en italiensk artikel tar man upp hur olika mönster av alkoholdrickande kan relateras till våldssammanhang och hur man enligt forskning har påvisat att våldsamma/aggressiva ungdomar i högre mån har en osund relation till alkoholen, jämfört med övriga ungdomar. Man undersökte relationen mellan alkohol och våld genom att kontakta 15-19-åriga italienska gymnasiestuderanden. I undersökningen deltog 7290 män och 18% av dem berättade att de varit med om någon sorts fysiskt våld då de hade druckit alkohol; antingen hade de själva utfört våld eller fallit offer för våldsdåd. Åldern hade betydelse i risken för att hamna i våldssituationer, men endast för männen. Det visade sig att risken var större om männen var yngre och risken för alkoholrelaterade brott avtog med ökad ålder. Även andra faktorer som mängden alkohol, hur ofta man drack och hur ofta man umgicks utanför hemmet hade betydelse i riskfrågan. De som drack stora mängder alkohol löpte högre risk att hamna i våldsamma situationer, medan för de som drack måttligt var risken lägre. (Lorenzoni, Mezzasalma, Molinaro, Pieroni & Siciliano 2013, u.s.)

Enligt en irländsk studie som utförts av Hope och Mongan (2013, s. 237-241, 251-253), har liknande resultat påvisats gällande alkohol och dess korrelation med ökat våldsbeteende. De refererar till andra forskare och enligt Graham, West och Wells är relationen mellan alkohol och våld väldigt komplex – med många olika faktorer som inverkar på alkoholens effekt. Man kunde också bekräfta tidigare forskning om att alkoholkonsumentens egen personlighet, miljön omkring och själva situationen man dricker i, samt den kulturella kontexten för både alkoholkonsumtion och våldsamhet, har

betydelse. Även i denna artikel tar man upp samma riskfaktorer som i andra studier; mängden alkohol och hur ofta man dricker har stor betydelse i hur stor risken är för att alkoholrelaterat våld sker. Det påpekas även att det är större risk att våld förekommer om båda parterna är alkoholpåverkade och då kan det vara svårt att avgöra vem som faller offer för våldet. I samma forskning märktes även att de som druckit alkohol redan innan de tagit sig ut i nattklubbsmiljön, hamnade två och en halv gång oftare i alkoholrelaterade våldsbråk.

Utav olika forskningar har det nationellt kunnat konstateras att 30-40% av de som begått brott har varit påverkade av rusmedel då de utfört sitt dåd. Av de våldsrelaterade brotten är det procentuella antalet antagligen ännu högre. En del av gärningsmännen och offren missbrukar droger eller alkohol varje dag, men även ett tillfälligt intag av alkohol eller droger kan nedsätta impuls kontrollen och leda till ett dråp. (Haapasalo 2008, s. 224). Enligt statistik från år 2012 av Brottsförhållandenmyndigheten (Rikosseuraamus 2013) har huvudbrotten i Finland varit våldsbrott och därefter narkotikabrott.

Då dråp begås sker de ofta i alkoholpåverkat tillstånd, precis som stölder och inbrott oftast begås under påverkan av narkotika. Narkotikabrott innebär ofta även andra kriminella gärningar, än enbart själva användandet och innehavandet av droger. Användning av narkotika kan sammankopplas med utvecklingen av ett antisocialt och kriminellt beteende. Antisocial personlighet ökar risken för droganvändaren att även begå andra brott. Största delen av de unga kriminella drogmissbrukarna lider av dåliga hemförhållanden och har blivit vanvårdade som barn, samt har inte fått den hjälp inom mental- och missbruksvården som de skulle ha behövt. (Haapasalo 2008, s. 226-227).

4.4 Uppväxtmiljö

Samhället påverkar uppkomsten av kriminellt beteende genom social utestängning och segregation, men även känslan av att inte värdesättas eller att inte känna sig delaktig i samhället kan bidra till kriminellt beteende. Sociala ojämlikheter och skillnaden mellan fattiga och rika är viktigt att nämna angående social utsatthet, eftersom främlingsfientlighet och territoriellt stigmatiserade områden förekommer. Stigmatiserade områden är områden som skapar rädsla för utomstående och där utomstående anser att farliga och oberäkneliga individer bor. Samhällets normer om ekonomisk status ökar risken för socialt utestängda individer. De som lever under osäkra ekonomiska förhållanden, kan ha svårt att ta sig ur fattigdomen på legitima och socialt accepterade sätt och därmed ta sig an olagliga metoder

för att uppnå en viss önskad livsstil. Enligt en studie utförd i norra England fanns det en klar koppling mellan social utestängning och brottslighet i ungdomsåldern. Det har visat sig finnas ett samband mellan långvarig ungdomsbrottslighet och uppväxt i fattiga bostadsområden i lokalsamhällen, vilka är präglade av växande underklasser och upplevelser av social utestängning. (Giddens 2014, s. 357-358; Lalander & Svensson 2014, s.12-13). Den sociala kontrollen på de socialt svaga bostadsområdena är begränsad och tillfällena för att utöva kriminalitet är därmed vanligare (Torstensson Levander 2013, s. 19).

Då man intervjuat unga män som växt upp i mindre privilegierade bostadsområden, kom de unga männen själva fram till att deras vardagsliv och erfarenheter var avgränsade. De var av den åsikten att de inte hade så många möjligheter och variation samt att de kände sig värdelösa. Männen kände utanförskap och stigmatisering p.g.a. det som för allmänheten var känt om bostadsområdet. Männen upplevde sitt bostadsområde som riskfyllt p.g.a. de alkohol- och drogrelaterade problem som förekom där. De unga männen kunde se sitt bostadsområde som ett mindre privilegierat område och det påverkade livet både i området och interaktionen utanför området. De illegala handlingarna som pågick i bostadsområdet blev normaliserade i området, som vanligtvis erbjöd väldigt få möjligheter för att invånarna skulle klara sig på lagligt vis. Känslor av osäkerhet, otrygghet och misstro, ökade de unga männens uppfattning att deras bostadsområde var riskabelt. Riskerna som de unga männen upplevde i bostadsområdet var förekomsten av droger, brottslighet, gatuvåld och polistrakassering. Dessa upplevdes som en daglig rutin och hot mot både individerna och samhället. Studien föreslår att de unga männen inte aktivt söker efter risker, utan att det är omständigheterna i bostadsområdet som driver dem till riskerna. (Crawshaw & Bunton 2009, s. 276-277, 280).

4.5 Sociala förhållanden

Det som anses vara en central faktor då man försöker förklara orsaker till brottslighet är individens uppväxttid. Problem och brist på resurser under uppväxten har visat sig vara riskfaktorer för brottslighet. Ifall ens egna föräldrar missbrukar alkohol, är våldsamma eller lider av psykiska problem, ökar risken för ett kriminellt beteende. (Nilsson & Estrada 2009, s. 12).

En svensk undersökning påvisar att skolkande ungdomar begår flera brott än de ungdomar som inte skolkar. Förutom att ungdomar som skolkar begår flera brott, är brotten också allvarligare och ungdomarna har även mer erfarenhet av rusmedel, än andra ungdomar. De

ungdomar som skolkar trivs sämre i skolan, uppfattar skolan som mindre viktig och lärarna som orättvisa, vilket resulterar i att de hittar på annat att göra än skoluppgifter och delta i undervisning. Föräldrar till barn som skolkar ger oftare alkohol till ungdomarna, de vet mer sällan var eller med vem ungdomarna rör sig, de pratar vanligtvis inte om problem och de umgås sällan tillsammans. Skolkande ungdomar har inte heller hemkomsttider i samma utsträckning, som de icke-skolkande ungdomarna. Ungdomar som skolkar umgås oftare med kamrater som röker, dricker alkohol, använder narkotika, slåss, begår brott och är ute sent på kvällarna, alltså med normbrytande kamrater. Detta betyder att de umgås mindre med kamrater som följer samhällets normer, det vill säga de som t.ex. är duktiga i skolan, motionerar och är med i olika föreningar. (Sundell, El-Khoury & Månsson 2005, s. 20, 25-26).

Enligt en forskning som gjorts om omhändertagna ungdomar inom omhändertagandets inverkan på individens fortsatta liv, hittade man en relativt stark koppling till omhändertagandet och utförandet av kriminella handlingar. Barn omhändertas av olika orsaker, men bland dessa ungdomar var orsaken hos de flesta osäkra, otrygga och instabila hemförhållanden. Hemförhållandena var sådana att de kunde äventyra barnets psykiska och fysiska välmående, vilket orsakade omhändertagandet. I flera fall hade en eller båda av barnens föräldrar ett narkotika- eller läkemedelsmissbruk. Det var inte heller ovanligt att barnets mamma var psykiskt sjuk och att fadern misshandlade endera barnet eller andra familjemedlemmar. Enligt förlossningsrapporter föddes alla barn som friska och visade tecken på normalutveckling, alltså var inte orsakerna till påföljderna somatiska. Gruppen som undersöktes bestod av 26 ungdomar, varav 18 ungdomar kunde räknas som laglydiga. Som laglydiga räknades i detta syfte att de brott de utfört inte varit så grova, att de lett till fängelsestraff. Detta betyder att åtta av dem inte var laglydiga och hade suttit på anstalt för olika brott. Bland de 18 som räknades som laglydiga, var dock tonårskriminaliteten hög och många hade utfört mindre brott. Trots att det är många som förblivit laglydiga är procenten av dem som begått brott relativt hög, speciellt i jämförelse med ungdomar i samma ålder, som vuxit upp med sin biologiska familj. En klar koppling mellan kriminalitet och omhändertagandet kunde bevisas. (Andersson 2008, s. 57-58, 103-107).

5 Kriminalpsykologiska riskfaktorer

Kriminalpsykologi i detta arbete innebär psykologiska faktorer och diagnoser som ökar risken för en kriminell livsstil. Ärftliga faktorer, kognitiv nivå och olika diagnoser är bara några faktorer som kan nämnas då det handlar om psykologin bakom brottsligt beteende.

En individ som har en låg grad av självkontroll, lider ofta av bristfällig empatiförmåga och är lättprovocerad. Dessa är egenskaper som kan bidra till att man har svårare att bilda sociala kontakter och knyta sig an till andra, vilket leder till ett ytligt umgänge. Ifall man inte har starka och viktiga sociala förhållanden i sitt liv, har man inte heller mycket att förlora om man begår ett brott. (Torstensson Levander 2013, s. 16-19).

5.1 Ärftliga faktorer till kriminellt beteende

Tanken att det finns ärftliga komponenter som kunde förklara kriminellt beteende har varit en fråga som delat många åsikter. Många anser att individer försöker bortförklara sig genom att skylla på ärftliga faktorer och väljer därför hellre att inte ta biologiska aspekter i beaktande. Sanningen är dock att man inte direkt ärver ett kriminellt beteende eller brottslighet, men det förekommer ärftliga karaktärsdrag och egenskaper, som lättare kan utvecklas till att man tar sig an en kriminell livsstil. Vilka dessa biologiska faktorer är, är man inte ännu säker på, men bl.a. toleransen av alkoholen har en inverkan. Som förklaring till den kriminella livsstilen kan man nämna saknaden av enzymet MAO hos en individ, vilket leder till att man har en högre tendens att söka efter sensationer, upplevelser och stimulans. En typisk kriminell person kräver ständigt att något skall hända och väljer kanske därför att söka efter denna spänning genom att begå brott. Andra karaktärsdrag som ofta uppkommer bland de kriminella är att de är väldigt aktiva, oberoende, utåtriktade och känslolösta. Inom den kriminalvetenskapliga forskningen har man sett dessa drag i och med att den kriminella oftast vill vara självständig och oberoende av andra, har en stark vilja att kontrollera människor omkring sig och agerar utan större eftertanke. Andra ärftliga personlighetstyper, som har en större benägenhet till en kriminell livsstil, är individer som föredrar konkret tänkande istället för abstrakt, samt människor som har svårt att se andra människor som individer och har ett självcentrerat tankesätt. (Bergström 2012, s. 29-33).

5.2 Kognitiva faktorer

En kontroversiell fråga inom den kriminalvetenskapliga forskningen är ifall människor med lägre kognitiv nivå har en större benägenhet att utveckla ett kriminellt beteende. Frågan är svår att forska inom eftersom man inte vet ifall det är den låga kognitiva nivån i sig som leder till att man blir kriminell, eller om det är de olika motgångarna en individ med lägre kognitiv nivå kan stöta på, som genom indirekt påverkan får denne att agera kriminellt. IQ-testens (intelligence quotient) resultat anses även vara mycket beroende av individens intresse och motivation inför testet och mäter alltså inte alltid intelligenskvoten i sig, vilket minskar forskningens validitet. (Frisell, Pawitan & Långström 2012, s. 1).

En forskning som gjordes inom ämnet omfattade 700 514 svenska män. Alla männen i fråga hade en bror och båda parterna undersöktes. Genom att studera bröder som vuxit upp under samma levnadsförhållanden är det lättare att räkna ut, ifall det man undersöker beror på utomstående faktorer, eller på individen i sig. Trots att undersökningen var en syskonstudie kom de olika brödraparen från så olika levnadsförhållanden, att de sociokulturella faktorerna ändå togs i beaktande. Sociokulturella faktorer har en stor inverkan på individers liv och kan orsaka så kallade felsteg. Dessa faktorer var föräldrarnas inkomst, ifall man vuxit upp med en ensamstående förälder, samt området man vuxit upp i. Som kriminella gärningar räknades allt våld som man med avsikt utsatt någon annan för – endera psykiskt eller fysiskt. Även individer som begått mord, överfall, stöld, hot och våld gentemot tjänsteman, fridskränkning, olaga tvång och hot, och mordbrand ingick i forskningen. Alla försökspersoners intelligenskvoter fanns i det svenska registret sedan tidigare. Resultatet av undersökningen understödde de antaganden man gjort tidigare. En klar koppling mellan låg kognitiv nivå och kriminellt beteende hittades. Fastän man tog de sociokulturella faktorerna i beaktande, d.v.s. ”räknade med” en viss procent kriminalitet hos de som haft en svårare uppväxt, var siffrorna fortfarande så höga att ett klart sammanhang kunde bevisas. (Frisell, Pawitan & Långström 2012, s. 2-6).

Ungefär 6% av fångar har inte slutfört läroplikten och har grundskolan på hälft. Yrkesskoleutbildning är mindre vanligt bland fångar än hos resten av befolkningen. Av de 11% som utfört gymnasiestudier har endast 5% ett gymnasieavgångsbetyg – respektive 29% och 19% då det handlar om yrkesskolestudier. Det har framkommit att vissa inlärningssvårigheter är vanligare hos fångar än hos resten av befolkningen; 60% av fångar har behov av extra hjälp och 15% har behov av specialundervisning. (Koski & Miettinen 2007, s. 3-4).

5.3 ADHD

ADHD (Attention Deficit/Hyperactivity Disorder) är en organisk funktionsstörning som diagnostiseras allt oftare hos pojkar idag. En individ som lider av ADHD har uppmärksamhetssvårigheter (Attention Deficit) och hyperaktivitet/impulsivitet (Hyperactivity). För att få diagnosen ADHD skall individen uppvisa symptom på bristfällig funktion inom alla dessa tre områden. En individ med diagnosen ADHD kan alltså t.ex. ha svårt att rikta sin uppmärksamhet, ha svårigheter med att sitta stilla samt att vänta på sin tur. (Iglum Rønhovde 2008, s. 43-46).

I samband med mer ingående forskning om ADHD har man hittat klara kopplingar mellan syndromet och kriminella handlingar. Två tredjedelar av ungdomar i fängelser idag har diagnosen ADHD, uppvisar ett antisocialt beteende och har en högre tendens till återfallsbrottslighet. Individer med diagnosen ADHD är ofta sedan ung ålder mer tillbakadragna än de som inte lider av syndromet. Då man undersöker kopplingen mellan ADHD och kriminalitet är det viktigt att minnas att syndromet knappast är den huvudsakliga orsaken, utan de situationer som syndromet har lett individen till. Individer med ADHD kan ha haft en otrygg anknytning till sina föräldrar p.g.a. svårigheter med interaktion, vilket i sig kan ha lett till det antisociala beteendet. Det antisociala beteendet kan ha sedan lett till marginalisering, vilket ofta har visat sig leda till kriminella handlingar. (Chesney, Collins, Misch, Sperlinger & Young 2009, s. 54).

I en kvalitativ forskning som omfattade sex pojkar, som alla blivit inlagda på diverse institutioner på grund av olika brott, intervjuades försökspersonerna om sina upplevelser av sin barndom och dess inverkan på dagsläget. Endast en av pojkarna var innan inläggningen diagnostiserad med ADHD, men alla uppvisade klara symptom på syndromet. Alla pojkar kom från störda familjeförhållanden och ingen av dem hade växt upp med sin biologiska pappa. Pojkarna ansåg att deras dåliga familjeförhållanden och svårigheter med skolgången var orsaken till att de hamnat på fel spår. Svårigheterna i skolgången förklarade de med att de hade svårt att sitta stilla, samt det upprepade skolkandet på grund av dessa svårigheter. De såg sig själva som passiva offer och tog inte personligt ansvar för sina gärningar; att göra samma sak mot andra, som andra gjort mot dem, ansågs vara en tillräckligt bra förklaring. Alla pojkar bortförklarade sina kriminella gärningar och använde ofta beteendemönster som är kopplade med diagnosen ADHD som försvar. Denna kvalitativa forskning visar att det finns en korrelation mellan ADHD och kriminalitet. (Chesney m.fl. 2009, s. 57-59, 61).

5.4 Attityder och kriminella tankemönster

Det finns vissa attityder och värderingar som oftare bidrar till kriminellt beteende. En laglydig medborgare följer lagen, medan en kriminell inte anser lagen vara värd att följa och bryter därför lättare mot den. Kriminella är allmänt aggressivare och har ett sämre tålamod än den laglydiga individen. De har svårare att se konsekvenserna av sina gärningar och agerar därmed impulsivare. (Bergström 2012, s. 36).

Kriminalpsykologin har förklarat den lagöverträdande individens tänkande enligt åtta olika tankemönster, samt agerandet efter dessa. Dessa tankemönster använder den kriminella för att bortförklara och rättfärdiga sina brott. De anser t.ex. att de har rätten att stjäla, eftersom andra även gör det, samt att de är berättigade de saker de stjälar. Vissa anser sig tvungna till att begå brott och okapabla att säga nej. En kriminell individ kan anse sig vara bättre än den övriga världen och tycker därför att den inte behöver följa givna riktlinjer. Den kriminellas tankevärld är ofta irrationell för en utomstående och innehåller tankefel. (Bergström 2012, s. 135).

6 Förebyggande aspekter

Det kostar 200€ per dag för samhället att uppehålla en dömd på en sluten anstalt (Rikosseuraamuslaitos 2011). Förutom att det går stora ekonomiska resurser till att upprätthålla fängelseverksamheten, är det en socialt ohållbar livsstil för de lagöverträdande och deras närstående. Av dessa skäl är det förebyggande arbetet mot kriminalitet hållbart både ekonomiskt och socialt. Det förebyggande arbetet mot kriminalitet kan ske med hjälp av olika auktoriteter och instanser. Förebyggandet bör påbörjas i så tidigt skede som möjligt. I detta arbete betonas det förebyggande arbetet på basis av teori och respondenternas svar från intervjutillfällena. De förebyggande aspekterna, utgående från respondenternas svar, behandlas i resultatdiskussionen.

6.1 Sociala förhållanden

Enligt forskning är föräldrarnas roll central. Ett barn som känner att den har en förälder som bidrar med värme och stöd, men samtidigt är övervakande, är optimalt. En sund balans mellan att älska och begränsa tycks fungera bäst. Det är även viktigt att uppmuntra barnet att prata med sin förälder om de olika faserna och problemen som barnet genomgår,

samt att inte för hårt kritisera det barnet säger, fastän man inte alltid håller med. Även lärarna kan bidra till barnets trygga anknytning genom att visa att de är öppna för samtal, samt att de kan stöda barnet med dess svårigheter. (Gissler m.fl. 2002, s. 101-102).

6.2 Rusmedelskonsumtion

Sedan mitten av 1990-talet har ungdomars alkoholkonsumtion ökat överlag och pojkar konsumerar ungefär dubbelt mer än flickor, menar Andersson och Lindén-Boström (enligt Nilsson & Lindén-Boström 2006, s. 5-6). År 2004 och 2005 var 85% av både flickor och pojkar alkoholkonsumenter och ungefär hälften av dem drack sig berusade varje helg eller varje gång de drack, menar Hvitfeldt och Rask (enligt Nilsson & Lindén-Boström 2006, s. 6).

Enligt THL:s (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2013) statistik om Nordens alkoholkonsumtion från år 2011, var det Danmarks befolkning som konsumerade mest alkohol; 10,6 liter för varje person som fyllt 15 år. Motsvarande siffra i Finland var 9,8 liter. I de andra nordiska länderna var konsumtionen 6,6-7,3 liter per person. I Finland förbrukas det mest starksprit i jämförelse med de andra nordiska länderna. I de länder där nivån av alkoholkonsumtion är hög, förekommer det oftare alkoholrelaterade problem, som påverkar individens allmänna hälsa och sociala liv. Förutom konsumtionens inverkan på individen är de alkoholrelaterade skadorna och problemen dyra för samhället. År 2010 kostade de alkoholrelaterade skadorna 0,9-1,1 miljarder euro för den offentliga sektorn, medan skador orsakade av drogmissbruk kostade samhället 229-284 miljoner euro. Största delen av kostnaderna bestod av ersättande av skador. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2012).

Enligt lagen om missbrukarvård (17.1.1986/41 mom.7§) skall service tillhandahållas den som har missbruksproblem, den missbrukandes familj och andra närstående personer. Servicen skall ges med missbrukarens, familjens och andra närstående personers behov av hjälp, stöd och vård i åtanke.

Det är viktigt att man i ett tidigt skede förebygger de ungas rusmedelsbruk genom att identifiera, möta och behandla riskfaktorerna vilka kan leda till rusmedelsmissbruk. Det gäller även att uppmärksamma de individer som inte fullt uppfyller kriterierna för en diagnostik för alkohol- och drogproblematik, speciellt eftersom att det uppskattas att 5% de

unga lider av en alkoholstörning och ännu fler av en lindrigare alkoholstörning. (Pahlen von der 2012, s. 53).

Regeringen har som mål att öka de ungas deltagande i det preventiva missbruksarbetets beslutsfattande och förverkligande, klargöra det preventiva arbetets arbetsfördelning och uppbyggnad och stöda det preventiva arbetet i skolorna. Andra mål är att förbättra samarbetet mellan polisen och andra myndigheter, ta tag i rusmedelsbrott i ett tidigt skede samt öka samtalen mellan åklagare och minderåriga förstagångsförbrytare. Regeringen vill också säkerställa kvaliteten och täckningen av rådgivningen för rusmedelsbrukare, klargöra missbruksvårdssystemets täckande servicesituation och effektivisera polisens handledning i missbruksvård. Man strävar dessutom efter att förbättra kommunikationen mellan myndigheterna, vården och referensarbetet, samt förebygga missbruk av receptbelagda mediciner och öka möjligheterna till missbruksvård under strafftiden. (Varjonen m.fl. 2012, s. 26-27).

Faktorer som minskar risken för rusmedelsbruk är stabilt och tryggt föräldraskap, en fungerande och öppen diskussionsatmosfär i hemmet, hög intelligens hos individen, positivt temperament, positiv problemlösningsförmåga, egen kapacitetstilltro samt avsaknad av riskfaktorer. (Pahlen von der 2012, s. 52).

Preventiva program som gällt alkohol- och drogkonsumtion har varit framgångsrika då man har förmedlat kunskap om drogers verkan och skadeeffekter, gett en realistisk bild av droganvändningens vardag, stärkt självförtroendet och förmågan att tacka nej, stött drognegativa attityder, samt erbjudit alternativa vägar att bli populär bland vänner. Lektionerna inom de preventiva programmen har innehållit interaktiva moment och omfattade minst 40 timmar. Dessutom har det ordnats uppföljande lektioner för de unga. (Nilsson & Lindén-Boström 2006, s. 6).

Det förebyggande arbetet i skolorna består av bl.a. inlärningsstöd, handledning, trygg inlärningsmiljö, samarbete mellan hemmen och olika missbruksförebyggande enheter, samt undervisning om rusmedel i obligatorisk hälsokunskap. I skolorna stöder man en hälsosam uppväxt genom hälsovården, hälsogranskningar och fritidsaktiviteter. Dessutom satsar man också på planerade och informerande ingripanden vid rätt tillfälle. (Varjonen m.fl. 2012, s. 51).

Kivivuori och Linderborg (2009, s. 180-181) menar att brottspåföljderna för sig själva inte kan arbeta mot missbruksproblematiken och -livsstilen, utan man bör fokusera mer på

gärningsmannens missbruk vid brottsituationen. Social- och hälsovården strävar efter att behandla de bakomliggande orsakerna till missbruksproblemen, samt de mentala och sociala problemen.

Enligt WHO har man förslag på att förebygga alkoholbruk bland unga genom att i ett tidigt skede stöda unga och deras familjer, höja priset på alkoholen och justera åldersgränser. Man kunde skärpa regler i affärerna och utbilda personal att förstå vikten av att inte sälja till minderåriga, men även vikten av att kunna förebygga att langning sker. (World Health Organization, u.å.).

7 Litteratursökningsprocess och datainsamlingsmetod

Sökorden till vetenskapliga artiklar valdes baserat på vilka faktorer som ansågs vara risker och ha en inverkan på unga mäns livsval och -stil. Litteratursökningsprocessen (bilaga 1) avgränsades enligt publikationsår, världsdel, målgruppens kön och ålder, samt vetenskaplig granskning. Trots att en del sökord gav många träffar valdes endast de artiklar som var mest relevanta för arbetets syfte och målgrupp. Förutom vetenskapliga artiklar användes även övrig litteratur. Inför sökningen av övrig litteratur användes liknande sökord som till de vetenskapliga artiklarna.

En kvalitativ undersökning är enligt Kananen (2013, s. 24) en studie som undersöker förhållandet från praktiken till teorin. Undersökningens syfte är att få en ökad förståelse av ämnet som undersöks. Undersökningsfrågorna är öppna och fungerar mer som teman och svaren är i beskrivande textform. Den goda intervjupersonen är enligt Kvale och Brinkmann (2009, s. 181) någon som håller sig till intervjuämnet, ger sammanhängande svar som inte motsätter tidigare sagd information och ger sanningsenliga svar. Man kan därför inte garantera tillförlitligheten i de svar man får, eftersom individer fokuserar på olika saker och har olika sätt att uttrycka sig på.

I en intervjusituation kan det kännas stelt i början och därmed är det bra att öppna diskussionen med ett lättsammare ämne. Ämnet får gärna vara något som får båda parterna att nå samma nivå, så att växelverkan mellan parterna byggs upp och situationen känns bekvämare. (Aaltola & Valli 2001, s. 30-31). Fördelen med att vara två intervjuare är att den ena kan ha huvudansvaret för att alla intervjufrågor ställs, medan den andra kan stöda genom att spontant ställa uppföljningsfrågor då det behövs. Dessutom kan de två intervjuarna dela sina erfarenheter och tillsammans reflektera över intervjun efteråt.

Däremot kan två intervjuare leda till att svarspersonen känner sig underlägsen. (Repstad 1999, s. 84-85). Under en intervju har även intervjuaren en stor roll, eftersom det är denne som styr händelsen, hur frågorna ställs och vet vad man vill få svar på. Intervjuaren skall kunna motivera och sträva till att få så kunskapsrik information som möjligt. För att försäkras om att inga missförstånd uppstår under intervjuernas gång kan kontrollfrågor användas. (Kvale & Brinkmann 2009, s. 181, 188).

Meningskoncentration innebär att man tar det som den intervjuade sagt och sammanfattar det till en kortare mening, men huvudinnebörden skall fortfarande vara densamma (Kvale & Brinkman 2009, s. 221).

8 Etiska aspekter

För detta arbete ansöktes det om ett forskningslov av Brottsförklaringsmyndigheten som godkändes. Detta innebär att teorin och allt som tagits upp under intervjuerna granskades innan intervjuerna. Vid intervjutillfället förklarades det tydligt för de intervjuade vad syftet är och att deltagandet är frivilligt, samt att deras identitet hålls anonym. För att försäkra oss om att respondenterna förstod innebörden av intervjun och arbetets syfte, bad vi dem underteckna en blankett med sitt medgivande. Temaområdena och stödfrågorna diskuterades i förväg för att undvika irrelevanta och oetiska frågor. Eftersom vi inte anser det lämpligt att direkt ställa frågor om någons kognitiva nivå, beslöt vi oss för att istället ställa frågor angående skolgången och utbildningsnivån, samt upplevelsen av dessa. Vi anser att skolgången och utbildningen ger en riktgivande uppfattning om personens kognitiva nivå. I och med att datainsamlingsmetoden var intervju hade vi möjligheten att förklara eller omformulera frågorna, ifall det uppstod missförstånd. Detta gav även chansen för respondenterna att förtydliga sina svar. Intervjusvaren skall inte förvrängas eller förfalskas och en god forskningsetik skall följas (Fejes & Thornberg 2009, s. 227). Allt intervjumaterial som har använts under arbetets gång förstörs då slutarbetet är färdigställt. Vi har inga avsikter att ifrånsäga oss de etiska principer som Fängelselagen kräver och Brottsförklaringsmyndigheten har lagt upp och följer.

Enligt Fängelselagen (23.9.2005/767) skall ingen obehörigen kränka en fånges personliga integritet under fängelsetiden. Fångens skall inte heller särbehandlas p.g.a. ras, nationalitet, etniskt ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuell läggning, hälsotillstånd, funktionshinder, religion, samhällelig åsikt, politisk eller facklig

verksamhet, eller något annat personlighetsdrag. Enligt samma lag skall en tjänsteman vid brottspåföljdsmyndigheten vara saklig, opartisk och främja försonlighet. I enlighet med dessa etiska principer ur Fängelselagen, utförs intervjuerna.

För att hela Brottspåföljdsmyndigheten skall ha samma utgångspunkt då det gäller etiskt förhållningssätt och etiska värden, har det skapats en strategi som följer justitieministeriets riktlinjer. Värdena som Brottspåföljdsmyndigheten tar i beaktande är respekt för människovärdet, rättvisa, trygghet, samt en övertygelse om att människan kan förändras. Då de professionella binder sig till dessa värden innebär det att värdena och inställningen skall synas i arbetssättet. De grundläggande mänskliga rättigheterna skall respekteras och garanteras, alla skall bemötas humant, sakligt och likvärdigt och all verksamhet skall vara lagenlig, rättvis och rimlig. Verksamheten skall vara trygg för samhället, de anställda och för brottspåföljds klienterna. (Brottspåföljdsmyndighetens strategi, u.å.; Linderborg 2012, s 12).

9 Temaintervju

I den kvalitativa undersökningen tillämpas temaintervju som metod, vilket innebär att intervjun är diskussionsbaserad och att intervjuaren bär huvudansvaret för diskussionens gång. Intervjuaren strävar till att informationen som söks behandlas i intervjun genom att kategorisera frågorna i olika teman och utgående från dessa teman bygga upp en intervju. I temaintervjuer har man inga exakt nedskrivna frågor, utan utgår mer från riktgivande stödord och låter diskussionen flyta på i den riktning som temat berör och samtidigt får respondenten en chans att vidareutveckla de aspekter, som känns mer intressanta. Diskussionen skall hållas inom temaområdena. (Aaltola & Valli 2001, s. 26-27).

I en temaintervju uppkommer frågorna ofta spontant. Temaintervjuer baseras på frågeställningar som man gjort utgående från tidigare kunskap, i form av litteratur och teori, vilket är en fördel för att intervjun skall vara flytande och för att relevanta teman och frågor tas upp. Man bör även komma ihåg syftet med arbetet och framhäva det i temaområden för att få svar på de frågor man ställer. (Aaltola & Valli 2001, s. 33).

Temaintervjuer består av tre olika nivåer, varav den första är det breda och omfattande temaområdet, vilket är grunden för intervjun. Den andra nivån är de följdfrågor som man kan fråga för att motivera respondenten till att vidareutveckla, eller berätta mera om ämnet denne tagit upp. Slutligen finns den tredje nivån, som endast används om intervjuaren

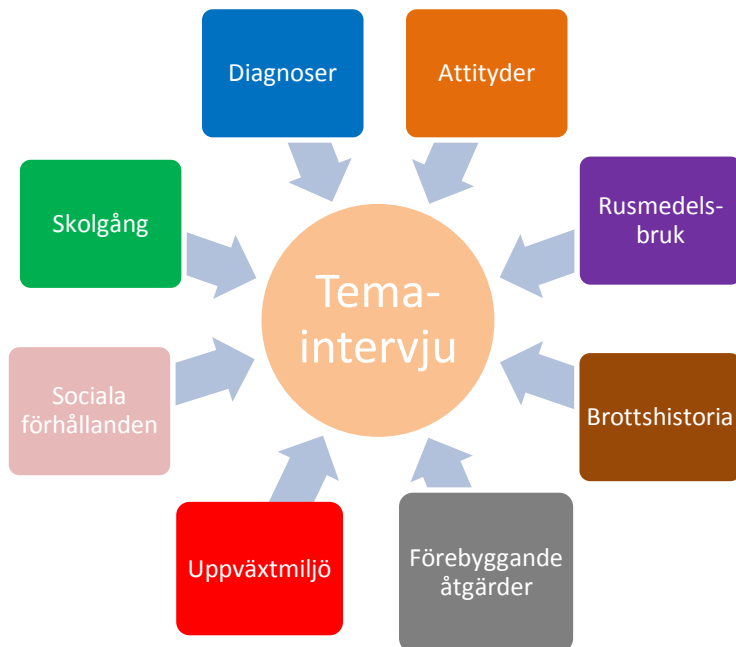
anser att frågorna inte har besvarats i den utsträckning man önskat. Något som bör beaktas är respekten för respondenten och ifall denne inte vill besvara en fråga, bör frågan slopas. (Aaltola & Valli 2001, s. 36).

En fördel med temaintervjuer är resultatanalysen. Om materialet är grundat på en temaintervju används ofta tematiserad innehållsanalys, vilket är en relativt enkel metod då man analyserar kvalitativa intervjuer. I tematiserade innehållsanalyser kategoriseras materialet i olika teman och man sammansätter respondenternas svar efter varandra. Svaren kan även vara skilt för sig; det är upp till analyseraren att bestämma vilken metod passar bäst. (Aaltola & Valli 2001, s. 41).

9.1 Intervjuupplägg

Målgruppen i arbetet är unga män i åldern 15-25, eftersom man i Finland är straffbar från 15-års ålder. I övriga europeiska länder varierar dock den straffbara åldern. Inom brottsförklaringsmyndigheten räknar man 15-21 åringar som unga, men vi önskade att få intervjua ca 25-åringa män. Orsaken till detta är att vi anser 25-åringar vara mer kapabla att reflektera över sin ungdomstid än en yngre person. Medelåldern bland intervjupersonerna var ca 32, eftersom det inte fanns 25-åringar på den anstalt som vi besökte. För att öka tillförlitligheten och prova att frågorna fungerar utfördes en pilotintervju. Eftersom frågorna fungerade och intervjun gick bra, används även pilotintervjumaterialet med respondentens samtycke. Respondenterna var sju till antalet.

Inför intervjun formulerades frågorna utgående från litteraturen som använts i detta arbete. Intervjuupplägget (bilaga 2) användes mer som en minneslista inför intervjutillfället så att frågorna fritt kunde formuleras på ett naturligt sätt. Beroende av intervjuernas gång anpassades tilläggsfrågorna. Frågorna är kategoriserade i temaområden, vilka är i olika färgkoder. Temaområdena är uppväxtmiljö, sociala förhållanden, skolgång, diagnoser, attityder, rusmedelsbruk, brotthistoria och önskade förebyggande åtgärder.

Figur 1: Temaområden enligt färgkoderna i intervjuerna. (Egen figur).

9.2 Intervjusvar

Uppväxtmiljö

- Vad ansåg du om området som du växte upp i?
 - Bostadsområde
 - Hemmet
 - Skolan

Alla respondenter ansåg uppväxtmiljön vara trygg och hade inte desto mer att kommentera gällande området. En av respondenterna nämnde dock att det fanns mycket invandrare där han växte upp, men vidareutvecklade inte om han ansåg detta vara positivt eller negativt.

Sociala förhållanden

- Hurudant var ditt förhållande med...
 - ...familjen, hur såg din familj ut? Var du klient hos barnskyddet?
 - ...syskonen, hur ser deras livssituation ut idag?
 - ...släkten?
 - ...vänner, vad ansåg du om din vänkrets?

- Hur skulle du beskriva dig själv som 15-åring?

Fyra av sju respondenter bodde med en ensamstående förälder och två av respondenterna upplevde att saknaden av en pappa invercade på deras vidareutveckling. Av alla respondenters föräldrar missbrukade två alkohol och i endast ett fall förekom det våld i familjen; ”...ei kenenkään yhdeskänvuotiaan sellasta pidä nähä...”. Majoriteten av de respondenter som hade syskon upplevde att de hade ett bra förhållande med dem. Syskonen har enligt respondenterna ett stabilt liv i dagens läge. Fem av sju av respondenterna var barnskyddsklienter, varav fyra blev omhändertagna. Alla respondenter hade någon sorts kontakt med den övriga släkten medan de växte upp. En av männen upplevde sig vara utfrysad ur vänkretsen i skolan, men för övrigt hade respondenterna vänner från både skola och fritidsaktiviteter. Vännerna ansågs vara liksinnade, vilda och uppmuntrade enligt respondenterna till dumheter. Förutom de normbrytande vännerna hade en del av respondenterna även vänner som följde samhällets regler. Ingen av respondenterna upplevde gruppträck och alla trivdes med sina vänner.

Respondenterna beskriver sig själva som 15-åringar med följande ord: högmodig, begåvad, kreativ, dum, vanlig 15-åring, godvillig, besserwisser, utstött, vild, uppmärksamhetssökande, släktens svarta får, störande, huligan, frisinnad, jävlig och hatfylld.

Skolgång

- Kan du berätta om din skolgång?
 - Grundskola
 - Vidareutbildning (gymnasium, yrkesskola...) / arbete
- Vad tyckte du skolan?
 - Hur tycker du din skolgång gick?
- Hade du under din skolgång behov av stöd? Och fick du det?

Alla respondenter har gått grundskolan till slut, varav vissa tack vare olika former av specialundervisning. Två av respondenterna trivdes i skolan och en tredje började trivas då han förflyttades till ett skolhem, där han upplevde att den anpassade undervisningen fungerade. En av respondenterna blev misshandlad av sin lärare vilket ledde till att han senare själv misshandlade en lärare.

”...siihen aikaan varsinki oli niinku semmosta, et ei siel, ei siihen niinku puututtu, et se ongelma vaa haluttii ratkasta sillä et sut heitettii pois, et sä... ne niinku tavallaan syyllisti sua siitä että opettaja käy suhun käsiksi...”

En annan av respondenterna misshandlade också en lärare p.g.a. att han inte tyckte om skolan. Motivationen till skolgången varierade bland respondenterna; de flesta skolkade och vissa klarade sig bra i skolan, då de var på plats. Efter grundskolan började fem av respondenterna en vidareutbildning, men endast två slutförde utbildningen.

Diagnoser

- Har du nångång misstänkt att du har en diagnos?
 - ADHD, dyslexi, inlärningssvårigheter
- Har den bekräftats?
 - I vilket skede?

En av respondenterna har fått diagnosen ADHD under sin fängelsetid, en annan respondent misstänker att han har ADHD och en tredje har blivit uppmanad till att undersöka sig för ADHD. Hos en fjärde respondent misstänktes diagnosen ADHD, men det framkom att han är överaktiv. Två av respondenterna har läs- och/eller skrivsvårigheter.

Attityder

- Vad hade du för attityder gentemot...
 - ...vuxna?
 - ...skolan?
 - ...auktoriteter?
- Hur anser du att du blev bemött av tidigare nämnda?

Respondenterna hade varierande känslor och attityder gentemot sina föräldrar; de upplevde bl.a. bitterhet, tacksamhet, respekt och likgiltighet; *”...ei nekään vaan niinku osannu sitä [kasvattaa]...”*. Attityderna gentemot lärarna präglades av de individuella upplevelsorna i skolan. En del av respondenterna upplevde hat, ilska och hade inget förtroende för lärarna, medan andra tyckte att de har blivit rättvist behandlade och hade inga problem med sina lärare. Mot övriga auktoriteter varierade attityderna från bra till likgiltigt och till att hata hela samhällssystemet. En respondent upplevde att socialarbetarna som arbetade på

barnhemmet där han blev placerad brydde sig om honom enbart för att det hörde till deras arbetsuppgift; ”...*voihan ihminen esittää semmost et se välittää, mut en tiedä sit et onks se vaan sit työn puolesta...*”. Tre av sju upplevde sig ha blivit bra behandlade av ovannämnda auktoriteter.

Rusmedel

- Hur såg ditt rusmedelsbruk ut som yngre?
 - När började rusmedelsbruket?
 - Hur fick du tag på rusmedel?
 - Med vem brukade du rusmedel?
 - Var brukade du rusmedel?
- Vad tänkte du om rusmedelsbruket?
- Hur har rusmedelsbruket inverkat dina livsval?

Ungefär hälften av respondenterna började bruka rusmedel i tidiga tonåren, medan resten började i senare tonåren, men före de blev myndiga. Alla började med alkohol eller tobak och alla förutom en började använda starkare rusmedel, t.ex. cannabis, heroin, subutex och amfetamin. Respondenterna fick tag på alkohol via äldre vänner eller en släkting, genom att stjäla och en respondent köpte själv, trots att han var minderårig. Alla respondenter brukade utanför hemmet; oftast ute, men även hemma hos vänner. Respondenterna ansåg användningen av rusmedlet vara: häftigt, lugnande, ”...*sehän oli helvetin hienoo...*”, intressant och som en del av livet. Orsaken till rusmedelsbruket var enligt respondenterna: nyfikenhet, positiv marknadsföring bl.a. från filmer och i lugnande syfte. ”*Aika nopeesti se kaikki glamouri katos*”, beskriver en av respondenterna rusmedelsbruket. Respondenternas upplevelser ifall rusmedelsbruket påverkat deras livsval eller inte var varierande. Enligt en av respondenterna var rusmedelsbruket orsaken till våldsamt beteende; ”...*jos mä juon niin mä tappelen aina...*”. Rusmedelsbruket har enligt en del av respondenterna påverkat alla livsval och livsområden, medan andra har svårt att säga hur och om det inverkat, medan vissa anser att rusmedelsbruket inte varit orsaken till den kriminella livsstilen.

Brottshistoria

- I vilken ålder begick du ditt första brott?
- Av vilken art var ditt första brott?

- Med vem?
- Av vilken orsak?
- Minns du känslan efteråt?
- Blev du fast för det? Och hur kändes det?

Alla respondenters brotts historia började med snatteri i lågstadieåldern, förutom en av respondenternas, som redan vid 9-års åldern bröt sig in i sommarvillor och arbetsbaracker och stal egendom därifrån. I tonåren blev brotten av allvarligare art, bl.a. misshandel, narkotikabrott och fordonsstölder. Brotten begicks ofta tillsammans med vännerna. Orsaken till brotten var enligt respondenterna tristess, brist på aktiviteter och pengar, likgiltighet, ”*aina näin semmosena leikkinä...kissa-hiiri leikkinä...*” och testosteron. Alla respondenter hade även en gemensam orsak till brotten; spänningssökande. De känslor som upplevdes bland respondenterna då de för första gången åkte fast för sitt brott var: ångest, skam, bra, roligt, tufft, likgiltighet och ingen ånger; ”*...harmitti et joutus kaikki tavarat [antamaan takaisin]...*”.

Vad kunde ha gjorts för att du inte skulle hamna på ”fel väg”?

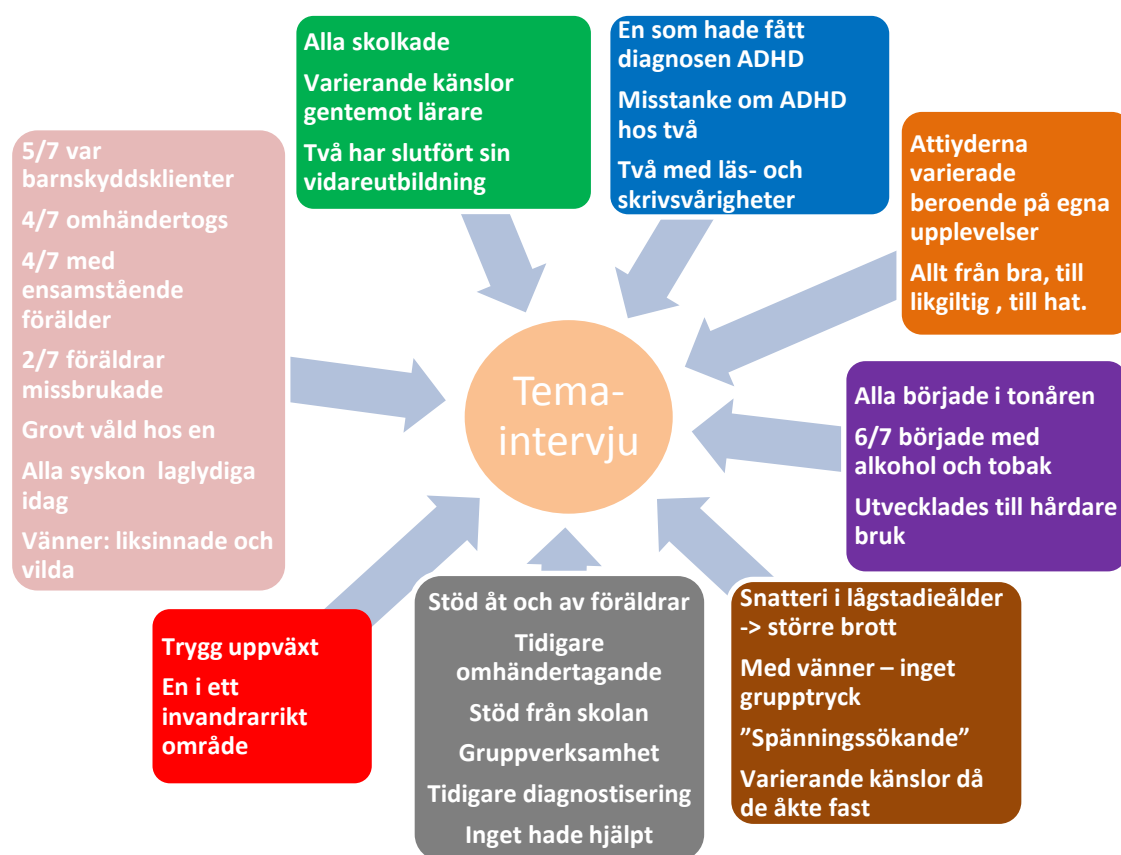
- Vem?
- På vilket sätt?
- I vilket skede?
- Om inte, varför?

Som förebyggande faktorer önskade respondenterna tidigare omhändertagande, bättre hemförhållanden, stöd från skolan – både angående studier och välmående, tidigare diagnostiserig, stöd åt och av föräldrarna; ”*...jos mua ois tuettu ja jos niit ois kiinnostanu siin mis mä oon hyvä...*”. Tre av respondenterna anser inte att man kunde ha gjort något för att förebygga deras kriminella livsstil. En av dessa anser att viljan att förändras måste komma inifrån och att bestraffning inte hjälper, medan en annan respondent tycker att allt skall prövas för att livet inte skall vara tråkigt. Den tredje tror inte att något kunde ha förhindrat honom från att hamna på ”fel spår”, eftersom han anser att man dras till liksinnade människor och agerar därefter. Som förslag på förebyggande åtgärder nämner respondenterna gruppverksamhet, stödgrupper och deltagande i föreläsningar av KRIS (Kriminellas revansch i samhället).

10 Tematiserad innehållsanalys

Vid analys av temaintervju behöver inte materialet vara snävt, trots att respondenterna är få till antalet. Under intervjuernas gång hinner man samla på sig en massa information. Vilken form av innehållsanalys man kommer att använda sig av är därför viktigt att veta redan vid intervjutillfället. Ifall analysättet är klart före tillfället kan man på förhand kategorisera frågorna i olika temaområden, eftersom svaren därigenom kommer att följa samma kategorisering. Det lönar sig att analysera innehållet snarast möjligt efter att intervjun utförts så att svaren är i färskt minne. (Hirsjärvi & Hurme 2001, s. 135).

Analysfasen påbörjades med att lyssna igenom intervjuerna och därefter meningskoncentrerades och sammanfattades materialet i textform, enligt de färgkodade temaområden. Sedan sammanslogs alla respondenters svar enligt temaområden och renskrevs. Svaren jämfördes med teorin och analyserades.

Figur 2: Transkriberade och sammanfattade intervjusvar som lagts in enligt temaområdena. (Egen figur).

11 Analys

Innan intervjuerna utfördes antog vi att 25-åringar skulle vara kapabla till att reflektera över sin barn- och ungdomstid och valde därför dem som målgrupp. Dock var alla respondenter äldre än 25 (27-37) p.g.a. att det på anstalten inte fanns män i önskad ålder. Efter att intervjuerna utförts diskuterades åldersaspekten och vi kom fram till att de äldre respondenterna hade lättare att reflektera kring de bakomliggande orsakerna till sin kriminella livsstil än de yngre. Respondenterna upplevdes som ärliga och samarbetsvilliga under intervjusituationerna. Eftersom forskningen är kvalitativ och respondenterna få till antalet kan man inte anta att svaren är heltäckande, men ändå riktgivande.

Enligt Crawshaw och Bunton (2009, s. 276-277, 280) har trygghetskänslan i och ryktet om bostadsområdet där man växer upp en inverkan på individens uppfattning om sig själv och sina framtidsmöjligheter. Alla respondenter ansåg sig ha vuxit upp i en trygg miljö, vilket motsäger forskningen som utförts inom ämnet. Svaren var förvånande, eftersom förväntningarna var att i alla fall någon skulle komma från mindre privilegierade bostadsområden. Fastän respondenterna upplevt att de haft en trygg uppväxtmiljö och relativt goda hemförhållanden, kan kvaliteten på hemförhållandena ifrågasättas på basis av det faktum att de varit barnskyddsklienter och påbörjat missbruket och utförandet av brotten i tidig ålder. Respondenterna kom från hem med olik ekonomisk situation, men ingen uttryckte direkt fattigdom eller den ekonomiska ställningen som orsak till de kriminella livsvalen.

Flera av respondenterna växte upp utan den ena föräldern, vilket de ansåg ha haft en inverkan på deras uppväxtförhållanden. Enligt Harrikari (2010, s. 18-19) har brist på tydliga faders- och modersroller under uppväxten inverkan på individen inom olika områden såsom på personliga, sociala och ekonomiska. En av respondenterna betonade att saknaden av en fadersroll påverkade hans välmående och uppväxt, vilket enligt honom var en av orsakerna till att han blivit kriminell. Vi menar att avsaknaden av en förälder kan leda till brist på regler och identitetskriser i tonåren, vilket i sin tur kan leda till kriminella gärningar. Relationen till och mellan föräldrarna har en inverkan på barnets uppväxt. Även konflikter och missbruk inom familjen, sämre ekonomisk ställning, mentala problem hos en eller båda föräldrarna och våldsamma eller bristfälliga uppfostringsmetoder, påverkar barnets framtidsmöjligheter (Nilsson & Estrada 2009, s. 12; Harrikari 2010, s. 18-19). Det förekom missbruk bland föräldrarna i två av fallen, medan våld hemma förekom enbart hos

en av respondenterna. Våldets förekomst överraskade inte i sig, men dess karaktär gjorde det. Det var förvånande att det förekom relativt lite missbruk och våld under respondenternas uppväxt, eftersom litteraturen så starkt betonar betydelsen av dåliga hemförhållanden som en av orsakerna till kriminalitet. Ingen av respondenterna nämnde föräldrarnas mentala ohälsa, men på basen av respondenternas svar kan detta inte uteslutas. Det förekom missbruk och våld inom vissa familjer vilket tyder på att föräldrarnas mentala välmående inte var optimalt.

Fem av sju av respondenterna var barnskyddsklienter, varav fyra blev omhändertagna. Respondenterna ansåg att omhändertagandet skedde i ett för sent skede. Vi anser att flera av respondenterna borde ha varit barnskyddsklienter – speciellt fallet där respondenten påbörjat sin kriminella livsstil vid 9-års åldern, där varken myndigheterna eller föräldrarna tog tag i saken – och eventuellt även blivit omhändertagna.

Enligt Torstensson Levander (2013, s. 19) har ungdomar med ytliga sociala relationer mindre att förlora ifall de begår brott. Endast en av respondenterna upplevde sig ha brist på starka vänskapsförhållanden, medan alla andra respondenter utförde majoriteten av sina brott tillsammans med sina vänner. Det har visat sig, enligt Harrikari (2010, s. 17-18), att unga personer är lättare påverkade av personerna i sin omgivning än vuxna, men ingen av respondenterna hade upplevt gruppträck. Vi anser att det ändå förekommit en viss grad av gruppträck, trots att respondenterna inte upplevde detta eftersom de sällan begick brott på egen hand.

Nilsson och Estrada (2009, s. 4-5) nämner att människan är självbestämmande och framtiden beror på hur de egna resurserna och förutsättningarna nyttjas. Enligt respondenterna har deras syskon ett stabilt liv i dagens läge vilket troligtvis beror på deras förmåga att utnyttja sina resurser bättre än sina bröder.

Respondenternas negativa självbild under ungdomstiden var förvånande; enbart en av respondenterna beskrev sig själv med positiva ordalag. Kan den negativa självuppfattningen vara en av delorsakerna till kriminalitet?

Enligt Koski och Miettinen (2007, s. 3-4) har en stor del av kriminella inte utbildat sig vidare efter grundskolan, vilket stämmer väl överens med respondenternas svar. Endast två av respondenterna har slutfört sin vidareutbildning och majoriteten av respondenterna hade fått någon form av specialundervisning under grundskoletiden. Detta påvisar ett behov av specialundervisning p.g.a. en lägre kognitiv nivå samt eventuella beteendestörningar.

Likväl kan avsaknad av slutförda fortsatta studier kopplas till litteraturen om kognitiva nivåns betydelse (Frisell, Pawitan & Långström 2012, s. 1). Även trivseln har en inverkan på skolmotivationen enligt Sundell, El-Khoury och Månsson (2005, s. 20, 25-26). I ett fall hade respondenten blivit misshandlad av sin lärare, vilket påverkade hans inställning och attityd gentemot skola, utbildning och lärare överlag. Största delen av respondenterna trivdes inte i skolan och alla respondenter skolkade till en viss mån, vilket enligt Sundell, El-Khoury och Månsson (2005, s. 20, 25-26), överensstämmer med utvecklingen av ett kriminellt beteende. Vi anser att bättre bemötande av lärare mot elever kan bidra till att förebygga en kriminell livsstil, eftersom skolgången är en stor del av uppväxten. Ett samarbete mellan all skolpersonal, t.ex. hälsovårdare, kuratorer och lärare, kan främja elevernas välmående och framtidsutsikter.

Chesney m.fl. (2009, s. 54) menar att ett stort antal av kriminella har diagnosen ADHD, men enbart en av respondenterna hade diagnostiserats med ADHD vilket var överraskande. Flera av respondenterna sade dock att endera de själva, eller någon utomstående misstänkt diagnosen ADHD hos dem. Eftersom man i dagens läge har mer kunskap om ADHD kan flera bli diagnostiserade med det idag, än då respondenterna var unga.

Genom att jämföra litteratur av Bergström (2012, s. 29-33, 36, 135) och Haapasalo (2008, s. 221) med intervju svaren kan vi se en klar koppling mellan den typiska kriminellas tankemönster och respondenternas svar; likgiltighet, impulsivitet, samt oförmåga att se konsekvenserna av sina gärningar förekommer i båda av fallen. Attityderna gentemot auktoriteter varierade bland respondenterna; vissa hade svårt att förstå syftet med att följa regler, medan andra respekterade och behandlade auktoriteterna väl. En respondent upplevde sig bli väl behandlad av personal på barnhemmet, men ifrågasatte ifall de endast brydde sig p.g.a. yrkesmässiga skäl. Individuella erfarenheter och upplevelser var oftast den bakomliggande orsaken till de negativa attityderna, som i fallet ovan. Kan man exempelvis förvänta sig att en individ visar respekt gentemot auktoriteter vars motiv de ifrågasätter, eller har tidigare blivit illa behandlade av?

Gissler, Kuure och Vuori (2002, s. 92) kopplar ihop provandet av olika rusmedel till en ung persons normala utvecklingsfas, men i respondenternas fall utvecklades provandet oftast till ett missbruk. Enligt Lappalainen-Lehto, Romu och Taskinen (2008, s. 45-47), löper de individer som experimenterar med rusmedel i tidig ålder en större risk för att utveckla ett rusmedelsberoende, vilket även var fallet hos majoriteten av respondenterna, som började bruka rusmedel under tidiga tonåren. Både kvantiteten, kvaliteten och

rusmedelsbrukets art var förvånande. Missbruket bestod av alkohol samt varierande användning av milda och hårdare droger. Under alkoholpåverkan försvagas omdömesförmågan och kan trigga ett våldsamt beteende (Haapasalo 2008, s. 224; World Health Organization u.å., s. 3-4). En av respondenterna betonade alkoholen som primärorsak till våldsamt beteende, medan en annan påstod sig bruka alkohol i lugnande syfte. Alkoholmissbrukets ärftlighet är inte direkt bevisat, men biologiska faktorer som ökar risken för att man utvecklar ett alkoholmissbruk har påvisats (Bergström 2012, s. 29-33). Två av respondenternas föräldrar missbrukade alkohol – likväl som respondenterna själva. De nämner dock inte att syskonen har ett alkoholmissbruk, vilket är intressant eftersom de haft samma utgångsläge som respondenterna.

Det är inte alls ovanligt att begå brott under tonåren; bland pojkar är det till och med mer vanligt än ovanligt, enligt Nilsson och Estrada (2009, s. 4). För de flesta är brottslighet i ungdomen en fas som går över då man mognar och blir äldre (Harrikari 2010, s.18-19). Detta var dock inte fallet bland respondenterna, vilket vi anser att kan bero på sämre hemförhållanden, likgiltighet gentemot brottspåföljdssystemet och negativa attityder. Majoriteten av respondenternas brotts historia påbörjades redan i tidig ålder – en respondent så tidigt som i 9-års ålder. Brotten var till en början småbrott men utvecklades därefter till större brott, såsom det också ofta enligt Harrikari (2010, s. 18-19) sker. Alla respondenterna nämnde spänningssökande som en delorsak till brotten, vilket stämmer överens med litteratur av Bergström (2012, s. 29-33). Vi ifrågasätter om ”spänningssökandet” är en term som de diskuterat i anstalter och därför nämnde det som en av orsakerna för kriminellt beteende, eller ifall de själva verkligen upplevt detta. De varierande känslorna som respondenterna upplevde då de för första gången åkte fast för sitt brott var häpnadsväckande. Det förväntades att alla respondenter skulle ha upplevt skam, eftersom de var så unga då de för första gången blev fast för brotten, men istället upplevde flera av respondenterna positiva eller likgiltiga känslor.

En viktig förebyggande åtgärd som nämndes bland respondenterna var tidigare omhändertagande. Dock anser vi att det redan i dagens läge har skett en förändring mot det bättre på den fronten, eftersom man som professionell enligt barnskyddslagen (30.12.2014/1302) är skyldig att göra barnskyddsanmälan. Dessutom förespråkas barnens rättigheter flitigare idag och därmed är tröskeln att göra en barnskyddsanmälan lägre. Respondenterna önskade mer stöd åt och av föräldrarna. Vi anser att detta uppnås genom att föräldrarna får stöd och rådgivning angående föräldraskap, så att de kan utvecklas i sin föräldraroll och därmed ge barnet det stöd det behöver. I och med den uppdaterade

barnskyddslagen (30.12.2014/1302) är även familjer som inte är barnskyddsklienter berättigade till förebyggande barnskyddsarbete. Respondenterna tycker att skolan bär ett ansvar i fråga om att ge stöd i utvecklingen och kan bidra till det allmänna välmåendet. Det sociala arbetet i skolorna är i dagens läge mer omfattande än under respondenternas ungdomstid (1980-1990-talet), i och med lättare tillgänglighet till kuratorer, hälsovårdare och skolpsykologer. Tidigare diagnostisering av eventuella koncentrations- och inlärningssvårigheter vore önskvärt av respondenterna. Tre av respondenterna anser inte att man kunde ha gjort något för att förebygga deras kriminella livsstil. Vi anser att liknande tankar och attityder kan förebyggas med hjälp av ovannämnda stödåtgärder. Respondenterna nämner vidare som förebyggande åtgärder gruppverksamhet, stödgrupper och deltagande i föreläsningar av KRIS (Kriminellas revansch i samhället).

12 Resultatdiskussion

Syftet med detta arbete är att ta reda på vilka riskfaktorer och -beteenden som leder till att unga män bryter mot lagen. På basis av litteratur som till stor mån förstärktes av respondenternas svar, kom vi fram till att de största riskfaktorerna för att utveckla ett kriminellt beteende hos unga män var sämre hemförhållanden och ett tidigt rusmedelsbruk. Riskbeteendet som oftast förekom bland respondenterna var likgiltiga attityder och spänningssökande. Umgänget med normbrytande vänner hade enligt oss en viss inverkan på respondenternas beteende, trots att de inte själva upplevde ett grupstryck. Tillförlitligheten ökar i och med att respondenternas svar långt stämmer överens med litteraturen (Fejes & Thornberg 2009, s. 227).

Andra syftet med undersökningen var att utgående från respondenternas svar reflektera kring vad som kan göras för att förebygga lagöverträdande beteende. Svaren angående de förebyggande åtgärderna var inte så omfattande som vi hade önskat oss, eftersom respondenterna hade svårt att se vad som kunde ha hjälpt dem. Förebyggande åtgärder som nämndes var tidigare omhändertagande, stöd åt och av föräldrarna, stöd från skolan, tidigare diagnostisering och gruppverksamhet.

Frågeställningar i arbetet är ifall vi anser att olika bakgrundsfaktorer haft en inverkan på männens livsval och hur samhället kunde ha stött dem för att hindra det lagöverträdande beteendet. Utgångsläget för de flesta respondenterna var inte optimalt och detta kombinerat med riskbeteenden hos respondenterna har orsakat en större risk för ett lagöverträdande

beteende. Ett samarbete med ungdomarna i fokus mellan skola, hem och samhälle kunde ha förebyggt valet av den kriminella livsstilen.

Vi tycker respondenternas förslag om förebyggande åtgärder kunde vidareutvecklas i projektet Young Euromans tredje fas, för att kunna utveckla ett mer hållbart förebyggande arbete mot kriminalitet bland unga män. I tredje fasen kunde lågtröskelverksamheten, exempelvis referensgrupper och stödverksamhet, utvecklas och göras mer synlig. Studerande kunde kontakta verksamheter som redan arbetar med förebyggande av kriminalitet och eventuellt komma med nya idéer inom området.

13 Tillförlitlighet

Tillförlitlighetsaspekten har tagits i beaktande under hela arbetsprocessen. Arbetets tillförlitlighet kan påverkas av eventuella språkliga missförstånd som uppstått under teoriinsamlingen, eftersom vi sökt artiklar på både svenska, finska och engelska. Kraven för artiklarna som använts var att de skulle vara vetenskapliga. Eftersom en del artiklar kostar har vi eventuellt kunnat gå miste om relevant forskning. De vetenskapliga artiklarna avgränsades enligt publikationsår, världsdel, målgruppens kön och ålder. Genom att endast använda artiklar från och med år 2005 kan vi försäkra oss om att litteraturen är aktuell. Världsdel, målgruppens kön och ålder bestämdes enligt projektet Young Euromans krav.

Validitet inom forskningsmetodiken innebär huruvida resultatet besvarar forskningsfrågan. Reliabilitet innebär å andra sidan att forskningsupplägget är så välgjort, att även andra kan utföra en likadan studie och få samma resultat. (Justesen & Mik-Meyer 2013, s. 33). Eftersom intervjuaren besvarar våra frågeställningar är validiteten i arbetet hög. Med temaintervju som metod och relevanta intervjufrågor förstärks reliabiliteten. Respondenterna kan besvara frågorna och lättare förstå frågornas syfte, tack vare intervjuupplägget och diskussionsmöjligheten. Dock kunde vi ha fördjupat oss ytterligare i en del teman under intervjutillfället, exempelvis den ekonomiska situationen, bostadsområdet och de förebyggande aspekterna. Vi upplever att vi inte fick tillräckligt omfattande svar kring dessa temaområden.

Under intervjuerna kan eventuella språkliga missförstånd uppstå, men detta kan undvikas med förtydligande förklaringar. Risken som finns i alla undersökningar är de mänskliga faktorerna; minnet kan svika hos den intervjuade, eller den intervjuade kan vara ovillig att svara på frågor. För att få en helhetlig bild av den intervjuades uppfattning om sin uppväxt,

ställer vi frågor om de olika temaområdena ur olika perspektiv. Tillförlitligheten förstärks då skribenterna tydligt redogör att forskningen har ett teoretiskt perspektiv som utgångspunkt (Fejes & Thornberg 2009, s. 226). Tillförlitligheten förstärks ytterligare genom att utföra en pilotintervju där intervjufrågornas funktion prövas. Intervjuerna granskades inte enbart av paret som utfört intervjun, utan av alla skribenter.

Då åldern bland respondenterna var högre än ursprungligen planerat är svaren inte lika aktuella som de skulle ha varit ifall respondenterna varit i 25-års ålder. Detta beror på att det sociala systemet har utvecklats sedan respondenternas uppväxttid. Respondenterna är sju till antalet och därmed är inte svaren heltäckande, men riktgivande.

Källförteckning

Aaltola, J. & Valli, R. (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin – metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Andersson, G. (2008). *Utsatt barndom – olika vuxenliv*. Västerås: Edita Västra Aros.

Bergström, G. (2012). *Kriminalitet som livsstil*. Lund: Studentlitteratur AB.

Brottspåföljdsmyndighetens strategi 2011-2020, u.å.:

http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjojaruotsi/6A3hmKz66/Brottspafoeljdsmyndighetens__strategi_2011-2020.pdf (hämtat 13.1.2015)

Chesney, S., Collins, P., Misch, P., Sperlinger, D & Young, S. (2009). A qualitative study exploring the life-course experience of young offenders with symptoms and signs of ADHD who were detained in a residential care setting. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 19, 54-63 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/cbm.721/abstract> (hämtat 22.01.2015)

Crawshaw, P. & Bunton, R. (2009). Logics of practice in the ‘risk environment’. *Health, Risk & Society*, 11 (3), 269–282.

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3c4e25f9-2512-46a1-99a1-8c2fda4b897d%40sessionmgr4002&vid=1&hid=4112> (hämtat 8.1.2015)

Fejes, A. & Thornberg, R. (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Frisell, T, Långström, N & Pawitan, Y. (2012). Is the association between General Cognitive Ability and Violent Crime Caused by Family-Level Cofounders? *PLoS ONE*, 7 (7), 1-7. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0041783> (hämtat 22.1.2015)

Giddens, A. & Sutton P.W. (2014). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur AB.

Gissler, M., Kuure, T. & Vuori, M. (2002). *Viattomuudesta vimmaan*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Granfelt, R. (2008). *Osalliseksi omaan elämään – Work out -ohjelma nuoren vangin tukena*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt7OmiM/4_2008_Osalliseksi_omaan_elamaan_Work_out_ohjelma.pdf (hämtat 13.1.2015)

Graham, K., Reynolds, J., Tremblay P-F. & Wells, S. (2011). *Measuring young men's expected effects of alcohol in provoking situations in bars*. Dublin: Federal Legal Publications, Inc. <http://ezproxy.novia.fi:2094/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=1e41c59f-6f1f-446b-bf56-84f6078cde76%40sessionmgr4004&vid=1&hid=4109> (hämtat 11.1.2015)

Haapasalo, J. (2008). *Kriminaalipsykologia*. Juva: WS Bookwell Oy.

Harrikari, T. (2010). *Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta*. Vammala: Vammalan Kirjanpaino Oy. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqM9D2N4/RISE_2_10_Ehdollisesti_rangaistujen_nuorten_valvonta.pdf (hämtat 13.1.2015)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (2006). *Nuorisorikollisuus*. Helsinki: Oikeuspolitiinen tutkimuslaitos.

Hope, A. & Mongan, D. (2011). *A profile of self-reported alcohol-related violence in Ireland*. Dublin: Federal Legal Publications, Inc. <http://ezproxy.novia.fi:2094/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=f96f8238-4249-402d-b1b6-79a64c8db239%40sessionmgr4002&vid=1&hid=4109> (hämtat 11.1.2015)

Iglum Rønhovde, L. (2008). *Om de bara kunde skärpa sig! – Barn och ungdomar med ADHD och Tourettes syndrom*. Polen: Studentlitteratur.

Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2013). *Kvalitativa metoder – Från vetenskapsteori till praktik*. Malmö: Holmbergs i Malmö AB.

Kananen, J. (2013). *Case-tutkimus opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Kekki, T. (2011). *"Poliisi on puuttunut päihteiden käyttöösi – tee sinä samoin" Tie selväksi – hankkeen loppuraportti*. Helsingfors: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/documents/10531/95613/Raportti%202011%202012.pdf> (hämtat 13.1.2015)

Kivivuori, J. & Linderborg, H. (2009). *Lyhytaikaisvanki – Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäkulusta ja rikollisuudesta.*

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152429/lyhytaikaisvanki.pdf?sequence=2>
(hämtat 13.4.2015)

Koski, L. & Miettinen, K. (2007). *Vangit koulutuksessa – Selvitys vankien koulutukseen osallistumisesta, oppimisvalmiuksesta ja -strategioista sekä opetuksen laadusta.* Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. http://www.oph.fi/download/46659_vangit_koulutuksessa.pdf
(hämtat 10.3.2015)

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Lalander, P. & Svensson, B. (2014). *Perspektiv på social utsatthet.* Lund: Studentlitteratur AB.

Linderborg, H., Blomster, P., Tyni, S. & Muiluvuori, M-L. (2012). *Laatuaikaa vankilassa? – Tutkimus vankilaelämän laatuun vaikuttavista tekijöistä.* U.o.:Vammalan Kirjapaino Oy. http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Cf08G4co/1_12_Laatuaikaa_vankilassala.pdf (hämtat 13.1.2015)

Lorenzoni, V., Mezzasalma, L., Molinaro, S., Pieroni, S. & Siciliano, V. (2013). *Evaluation of drinking patterns and their impact on alcohol-related aggression: a national survey of adolescent behaviours.* Pisa: BMC Public Health. <http://ezproxy.novia.fi:2094/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3884732d-a325-4a20-ad5e-22b17d8713f2%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4109> (hämtat 11.1.2015)

Mongan, D., Hope, A. & Nelson, M. (2009). *HRB Overview series 9 – Social consequences of harmful use of alcohol in Ireland.* Dublin: Health research board. http://www.hrb.ie/uploads/tx_hrbpublications/HRBOverview_9.pdf (hämtat. 9.4.2015).

Nielsen, A. (2009). *Behandling av alkoholproblem – verktyg för psykosocial behandling vid missbruk eller beroende av alkohol.* Stockholm: Gothia förlag.

Nilsson, A. & Estrada, F. (2009). *Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen.* Stockholm. <http://www.iffs.se/wp->

content/uploads/2011/01/20091203102003fil8QsaqgoT0vtir7Ww1352.pdf (hämtat 21.1.2015)

Nilsson, L. & Lindén-Boström, M. (2006). *Livskunskap – ett gymnaieämne i alkoholpreventionens tjänst?* Örebro: Tryckeriet. http://orebroll.com/Files-sv/%C3%96rebro%20l%C3%A4ns%20landsting/V%C3%A5rd%20och%20h%C3%A4lsa/Folkh%C3%A4lsa/Rapportserier/Laboremus/2006_LB_Nr03_Livskunskap_ett_%C3%A4mne_i_alkoholpreventionens_tjanst.pdf (hämtat 8.1.2015)

Nyordsboken (2001). Stockholm: Fälth & Hässler AB.

Pahlen von der, B. (2012). Unga och berusningsmedel. *Finska Läkarsällskapets Handlingar*, 2, 51-54.
http://www.finskalakaresallskapet.fi/Site/Data/884/Files/Handlingar_02_12/2_2012_11.pdf (hämtat 8.1.2015)

Repstad, P. (1999). *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rikosseuraamuslaitos (2011).
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2011/03/rikosseuraa-muslaitoksentoimintakertomusavovankilaviidenneksensuljettuahalvempiyhdyskuntaseuraamusten-kustannuksetvielahuomattavastialhaisemmat.html> (hämtat 24.4.2015)

Rikosseuraamus (2013).
<http://www.rikosseuraamus.fi/sv/index/brotts-pa-foljds-myndigheten/statistik/Brott.html> (hämtat 15.1.2015)

Seppä, K. (2010). *Alkoholiriippuvuus*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Sundell, K., El-Khouri, B. & Månsson, J. (2005). *Elever på vift – Vilka är skolkarna?*
<https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.pedagogstockholm.se%2FWeb%2FCore%2FPages%2FSpecial%2FDocumentServiceDocument.aspx%3Ffileid%3D701c03bf9919441c8860bb91c76920cf&ei=8ys2VcOgO4KUsAG83oDQDA&usg=AFQjCNFSA9OTL12fE0NSE2TO3WBrXTvCjg&bvm=bv.91071109,d.bGg> (hämtat 15.4.2015)

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos (2012). *Päihdehaittakustannukset 2010*.

<http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/paihdehaittakustannukset> (hämtat 15.1.2015)

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. (2013). *Nordisk alkohol statistik*.

<http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/pohjoismainen-alkoholitalasto> (hämtat 15.1.2015)

Torstensson Levander, M. (2013). *Kronisk kriminalitet som livsstil*. Rikspolisstyrelsen.

http://dspace.mah.se/dspace/bitstream/handle/2043/15456/Kronisk_kriminalitet.pdf;jsessionid=6301356BD3326B2A454FDC887BC914A3?sequence=3 (hämtat 15.4.2015)

Varjonen, V., Tanhua, H., Forsell, M. & Perälä, R. (2012). *Huumetilanne Suomessa 2012*.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103121/THL_RAPO75_2012_7.6.13.pdf?sequence=1 (hämtat 13.1.2015)

Väänänen, T. (2011). *Päihdehuollon huumeasiakkaat 2010*. U.o. Terveysten ja

hyvinvoinnin laitos. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr24_11.pdf (hämtat 13.1.2015)

World Health Organization, u.å.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_youth.pdf (hämtat 13.1.2015).

Finlands författningssamling

Barnskyddslagen 13.4.2007/417 www.finlex.fi (hämtat 14.4.2015)

Fängelselagen 23.9.2005/767 www.finlex.fi (hämtat 21.1.2015)

Lag om missbrukarvård 17.1.1986/41 www.finlex.fi (hämtat 16.1.2015)

Bilaga 1: Litteratursökning

Datum	Databas	Sökord	Avgränsningar	Antal träffar	Använt
14.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	ung kriminell riskfaktorer	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	1540	0
9.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	young men AND alcohol AND traffic accidents	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	4	0
9.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	young men AND alcohol	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	255	3
9.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	unga män AND alkohol AND trafikolyckor	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	0	0
9.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	nuoret miehet	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	0	0
8.1.2015	Academic search Elite	young men AND risk behavior	full text, peer-reviewed, 2005-2015	93	1
8.1.2015	Academic search Elite	young men AND community service	full text, peer-reviewed, 2005-2015	16	0
8.1.2015	CINAHL with full text	young men AND risk behavior	full text, peer-reviewed, 2005-2015, male, europe	17	0
8.1.2015	CINAHL with full text	young men AND community service	full text, peer-reviewed, 2005-2015, male, europe	1	0
8.1.2015	CINAHL	young men AND risk behavior	peer-reviewed, 2005-2015, europe	55	0
8.1.2015	CINAHL	young men AND community service	peer-reviewed, 2005-2015, europe	2	0
8.1.2015	Google Scholar	unga män och riskbeteende	2005-2015, full text Available Novia	1120	3
12.1.2015	Google Scholar	unga män och samhällstjänst	2005-2015, full text Available Novia	470	0
13.1.2015	Google Scholar	nuoria miehiä riskikäyttäytyminen yhdyskuntapalvelu	2005-2015, full text Available Novia	18	3
8.1.2015	Google Scholar	unga män och missbruk	2005-2015, full text	7750	0
8.1.2015	Google Scholar	young men and addiction	2005-2015, full text	59200	0

8.1.2015	Google Scholar	young men and addiction and criminality	2005-2015, full text	17200	0
8.1.2015	Google Scholar	unga män och droger	2005-2015, full text	5260	0
8.1.2015	Google Scholar	unga män droger kriminalitet	2005-2015, full text	4250	1
8.1.2015	Google Scholar	nuoret miehet rikollisuus humeet	2005-2015, full text	1620	0
9.1.2015	CINAHL	young men and addiction and criminality	peer-reviewed, 2005-2015, full text	0	0
9.1.2015	CINAHL	young men AND addiction	peer-reviewed, 2005-2015, full text	0	0
9.1.2015	CINAHL	unga män och missbruk	peer-reviewed, 2005-2015, full text	0	0
9.1.2015	CINAHL	young men	peer-reviewed, 2005-2015, full text	477	0
13.1.2015	Google Scholar	unga män kriminalitet samhällstjänst	2005-2015, full text	291	2
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	young men AND criminality	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	16	1
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	young men AND prison	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	233	1
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	young men AND imprisonment	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	81	1
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	unga män AND kriminalitet	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	0	0
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	unga män AND fängelse	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	0	0
13.1.2015	EBSCOs Academic Search Elite, CINAHL	nuoret miehet	peer-reviewed, europa, 2005-2015, full text	0	0
15.4.2015	Google Scholar	socialt umgänge kriminalitet	2005-2015, full text available Novia	2530	2
15.4.2015	Google Scholar	sociala förhållanden gruppsytryck kriminalitet	2005-2015, full text available Novia	942	2

Bilaga 2: Intervjuupplägg

Uppväxtmiljö

- Vad ansåg du om området som du växte upp i?
 - Bostadsområde
 - Hemmet
 - Skolan

Sociala förhållanden

- Hurudant var ditt förhållande med...
 - ...familjen, hur såg din familj ut? Var du klient hos barnskyddet?
 - ...syskonen, hur ser deras livssituation ut idag?
 - ...släkten?
 - ...vänner, vad ansåg du om din vänkrets?
- Hur skulle du beskriva dig själv som 15-åring?

Skolgång

- Kan du berätta om din skolgång?
 - Grundskola
 - Vidareutbildning (gymnasium, yrkesskola...) / arbete
- Vad tyckte du skolan?
 - Hur tycker du din skolgång gick?
- Hade du under din skolgång behov av stöd? Och fick du det?

Diagnoser

- Har du nångång misstänkt att du har en diagnos?
 - ADHD, dyslexi, inlärningssvårigheter
- Har den bekräftats?
 - I vilket skede?

Attityder

- Vad hade du för attityder gentemot...
 - ...vuxna?
 - ...skolan?
 - ...auktoriteter?
- Hur anser du att du blev bemött av tidigare nämnda?

Rusmedel

- Hur såg ditt rusmedelsbruk ut som yngre?
 - När började rusmedelsbruket?
 - Hur fick du tag på rusmedel?
 - Med vem brukade du rusmedel?
 - Var brukade du rusmedel?
- Vad tänkte du om rusmedelsbruket?
- Hur har rusmedelsbruket inverkat dina livsval?

Brottshistoria

- I vilken ålder begick du ditt första brott?
- Av vilken art var ditt första brott?
 - Med vem?
 - Av vilken orsak?
 - Minns du känslan efteråt?
 - Blev du fast för det? Och hur kändes det?

Vad kunde ha gjorts för att du inte skulle hamna på ”fel väg”?

- Vem?
- På vilket sätt?
- I vilket skede?
- Om inte, varför?